

МЕЖДУКУЛТУРНО СРАВНЕНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛЕН СТРЕС И ЦЕННОСТИ В ТРУДА ПРИ МЕНИДЖЪРИ

Веселина Русинова, Лидия Василева, Соня Жильова
и Борян Андреев

The aim of the study is to make a cross-cultural comparison on some parameters of occupational stress and work values in managers' groups from five countries: Bulgaria, Rumania, Ukraine, Great Britain and Japan. The theoretical framework of this comparison is based on C. Cooper's model of occupational stress and G. Hofstede's theory on work values.

The results indicate significant differences between Bulgarian managers and those from other countries according to most of the occupational stress parameters and also to some dimensions of work values like: "individualism", "power distance" and "masculinity". These differences are caused mainly by some cultural peculiarities as well as by the changing social conditions in Bulgaria.

Мениджърите са основен субективен фактор в дейността и управлението на организациите в условията на пазарна икономика. Процесът на децентрализация увеличава личната отговорност на всеки ръководител, неговата роля за ефективността на организацията става изключително голяма. Мениджърът е този, който взема най-важните решения и отговаря за планирането, организирането, ръководството и контрола в работата. Дейността му може да бъде разглеждана в две посоки: по отношение на техническото осигуряване, финансите и условията на труд и по отношение на кадровото израстване на персонала, добрите взаимоотношения в групите и лоялността на сътрудниците към организацията. Основните моменти при осъществяване на ръководната дейност на персонала са: мотивиране на членовете на организацията, влияние върху ценностната система, упражняване на власт, регулиране на междугруповите и междуличностните настроения.

Известно е, че мениджърският труд се извършва често в стресови ситуации като: вземане на отговорни решения в дефицит от време и без достатъчно информация, конфликти на различни равнища, недостатъчна техническа осигуреност, претовареност със задачи и отговорности и понякога — лоши усло-

вия на труд. Стресът при мениджърите в България се увеличава допълнително и от кризисната икономическа ситуация, неопределеността на законовите уредби при прехода към пазарна икономика и липсата на достатъчно опит за справяне в новите условия. Ето защо е необходимо изследване и на професионалния стрес при мениджъри на различни равнища.

За да изпълнява успешно своята дейност, мениджърът трябва да има квалификация за ръководената от него дейност, да притежава знания и умения за работа с хора, както и определени лични качества. Сред тях много важни са ценностните ориентации. Културноориентираната теория на Хофстед дава възможност за изследване на основни дименсии на ценности в труда: дистанция от властта, ориентация към бъдещето, избягване на несигурност, индивидуализъм-колективизъм и мъжественост-женственост. Тези ценности са съществени за дейността на мениджъра.

В организацията дистанцията от властта се формализира в йерархичните взаимоотношения между ръководител и подчинен. Този параметър се свързва с оценката на стила при взимане на решение от ръководителя и изразява концентрацията на власт в организационната структура.

Ориентацията към бъдещето е свързана с икономическото развитие и разликите в планирането на близко и далечно бъдеще. Дименсията изразява отношенията към традициите, уважението към социалния статус, очакванията и задълженията.

Избягването на несигурност се разглежда като синоним на избягване на неопределеност. Крайната несигурност поражда чувство на тревога. Начинът, по който мениджърите преодоляват несигурността, зависи не само от обективните условия, но и от това как я възприемат. Слабо изявената насоченост към избягване на несигурност предполага гъвкав стил на управление, склонност към рискови решения, по-малък контрол върху ситуацията.

Дименсията „индивидуализъм-колективизъм“ характеризира отношението между индивид и организация. Ниската степен на индивидуализъм се свързва с нагласа за привързаност към групата, консервативност, очакване за защита на личните интереси от страна на организацията.

Мениджърите, при които преобладава нагласата към „мъжественост“, са ориентирани към по-високо заплащане, свобода и възможности за развитие. (По-подробно тези дименсии са описани в статията на Василева, Л., Русинова, В., Жильова, С. 1998).

Според теорията на Хофстед социалната среда е конкретна и специфична и е неделимо свързана с ценностите, убежденията и емоциите на човека. Интерес представлява сравняването на ценностите между различните култури на съвременния етап на развитие на обществата. В настоящото изследване за сравнение са избрани страни, типични представители на определена култура: източноевропейска — България, Румъния, Украйна; западноевропейска — Великобритания; далекоизточна — Япония. Предполага се, че в тези страни организационната култура е различна поради различните социалноикономически условия. Това неминуемо оказва влияние както върху ценностите, така и върху оценката на професионалния стрес при изследваните групи мениджъри.